

ตอนที่ ๒

คำสอนด้านต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา

- คำสอนทางด้านศีลธรรม
- คำสอนทางด้านเศรษฐกิจ
- คำสอนทางด้านสังคม
- คำสอนทางการปกครอง
- คำสอนทางการศึกษา

บทที่ ๓

พระพุทธศาสนากับคำสอนทางด้านศีลธรรม

๓.๑ ความสำคัญของศีลธรรม

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้อธิบายคำ “ศีลธรรม” ว่า หมายถึงความประพฤติที่ดี ที่ชอบ ชรรรมในระดับศีล” สำหรับในพระพุทธศาสนา “ศีล” ก็เป็นข้อประพฤติปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความเป็นปกติของพฤติกรรมทางกาย ทางวาจา เป็นข้อปฏิบัติเพื่อการสำรวมระวังที่จะไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น หากมองในแง่ศีลก็คือวินัยพื้นฐานของชาวพุทธที่จะทำให้การดำรงชีวิตทั้งของตนเองและผู้อื่นนั้นสงบสุข ไม่เดือดร้อนวุ่นวายจากการละเมิดสิทธิของกันและกัน

อาจารย์วศิน อินทสระ ได้กล่าวไว้ว่า “ความดีเท่านั้นเป็นสาระอันแท้จริงในชีวิตมนุษย์ เว้นจากความดีเสียแล้ว มนุษย์ก็เป็นสัตว์โลกที่น่ากลัวที่สุด ...สังคมที่ไม่มีธรรมเป็นทางดำเนิน สังคมที่ไม่มีความดีเป็นแกนกลางสำหรับให้ทุกคนยึดมั่น เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยอันตรายอย่างยิ่ง ...สังคมเช่นนี้ย่อมแข่งขันกันไปสู่ความหายนะ”^๑

สำหรับพระพุทธศาสนาแล้วศีลธรรมถือว่าเป็นสิ่งประเสริฐสุดในมวลมนุษย์” โดยศีลธรรมเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการทำให้บุคคล สังคม และโลกสงบสุข และในทางตรงกันข้ามการทอดทิ้งศีลธรรมจะเป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายและความพินาศแก่มนุษย์ ดังที่ท่านพุทธทาสได้กล่าวไว้ว่า หากศีลธรรมไม่กลับมา โลกจะพินาศ

หากพิจารณาให้ดีก็จะเห็นว่าศีลธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสวัสดิภาพ เศรษฐกิจ สังคม การปกครอง กล่าวคือ ในสังคมใดที่ผู้คนมีศีลธรรม สวัสดิภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมนั้นก็จะดี ผู้คนจะอยู่เย็นเป็นสุข คืออายุยืน หน้าตาผ่องใส มีความสุข มีผลกำลังในการดำเนินชีวิตและประกอบกิจการงาน (เจริญด้วย

^๑ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. พิมพ์ครั้งที่ ๖. (กรุงเทพฯ : บริษัทอักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๔), หน้า ๗๘๔.

^๒ วศิน อินทสระ, ทางแห่งความดี (ธรรมบท) เล่ม ๒. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๑๖)

^๓ จักรวัตติสูตร ทิฆนิกาย ปาฏิภวรรค ๑๑/๓๓-๕๐/๕๐-๗๐.

อายุ วรรณะ สุขะ พละ) แต่ในสังคัมที่ผู้คนขาดศีลธรรม สังคัมก็จะวุ่นวาย ผู้คนอยู่ร้อนนอนทุกข์ คนในสังคัมจะอายุสั้น หน้าตาผิวพรรณหมองคล้ำ ไม่มีกำลังกาย กำลังใจในการดำรงชีวิต และประกอบกิจการงาน (ขาด อายุ วรรณะ สุขะ พละ)

นอกจากการขาดศีลธรรมจะทำให้สังคัมขาดสวัสดิภาพความเป็นอยู่ที่ดีแล้ว ก็ยังมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจทั้งในระดับบุคคลและประเทศชาติ เพราะในสภาพสังคัมที่โจรผู้ร้ายชุกชุม พวกที่ทำมาหากินโดยสุจริตต้องระมัดระวังตัวมากขึ้น จะออกจากบ้านไปทำงานแต่มีดก็ไม่กล้าออก หรือจะทำงานพิเศษตอนค่ำเพื่อเพิ่มพูนรายได้ก็อาจจะทำไม่ได้เพราะเกรงจะได้รับภัยช่วงเวลาของการประกอบอาชีพมีน้อย ผลผลิตที่อยู่ในวิสัยที่จะเพิ่มพูนได้ก็เป็นไปไม่ได้ ทำให้สูญเสียผลผลิตที่พึงมีพึงได้ไปไม่น้อย และหากมองในแง่นี้ การมีศีลธรรมก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการเพิ่มผลผลิต และการขาดศีลธรรมก็เป็นการถ่วงความเจริญ ความก้าวหน้าของสังคัม และเป็นเหตุสำคัญที่ทำลายเศรษฐกิจของชาติ^๕

ในส่วนของสังคัมและการปกครอง ศีลธรรมก็เป็นสิ่งที่มีผลเช่นกันเนื่องจากศีลธรรมนั้นเป็นหลักพื้นฐานทางการปกครองที่สำคัญอย่างหนึ่ง โดยในสังคัมที่ผู้คนมีศีลธรรม คนจะดำเนินชีวิตตามครรลองคลองธรรม ไม่สร้างปัญหาให้ทั้งกับตนเองและผู้อื่น สังคัมในลักษณะดังกล่าวจะเป็นสังคัมที่ง่ายแก่การปกครอง และเป็นสังคัมที่อยู่กันอย่างสงบสุขและมีเอกภาพ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าศีลธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญและมีผลในหลาย ๆ ด้านต่อสังคัมในวงกว้าง โดยการขาดศีลธรรมจะนำมาซึ่งปัญหา ความเดือดร้อนวุ่นวายอันเป็นความทุกข์ทั้งกับคนและสังคัมโดยรวม ในขณะที่การประพฤติศีลธรรมนั้นเป็นการอำนวยความสะดวกในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในปัจจุบัน คืออำนวยความสะดวกเป็นความสมบูรณ์ทางเศรษฐกิจ (สีเลน โภคสมุปทา) ประโยชน์ในภายหน้า คือเป็นปัจจัยนำไปสู่สุคติ การได้เกิดในภพภูมิที่ดี (สีเลน สุคติง ยันติ) และประโยชน์สูงสุด คือการถึงซึ่งความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงโดยสิ้นเชิง (สีเลน นิพพุตัง ยันติ)

๓.๒ หลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนา

หลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนานั้นมีอยู่ ๓ ระดับ คือ

- ระดับพื้นฐาน คือ เบญจศีล เบญจธรรม
- ระดับกลาง คือ กุศลกรรมบถ ๑๐
- ระดับสูง คือ มรรค ๘

^๕ สุวรรณ เพชรนิล, พุทธปรัชญาเบื้องต้น, หน้า ๑๐๔.

สำหรับหลักศีลธรรมระดับพื้นฐานคือ เบญจศีลนั้นเป็นการควบคุมคนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียนด้วยการประพฤติชอบทางกายและวาจา ด้วยการ

๑. เว้นจากการปลงชีวิต
๒. เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้ เว้นจากการลัก โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ทำลายทรัพย์สิน
๓. เว้นจากการประพฤตินอกใจ เว้นจากการล่วงละเมิดผู้ที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน
๔. เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง
๕. เว้นจากน้ำเมา คือ สุราและเมรัย เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ^๕

โดยสรุปแล้วเบญจศีลก็คือการเว้นจากการเบียดเบียนร่างกาย ชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครอง วาจา และสติปัญญาของตนเอง ซึ่งการมีศีล ๕ นี้ ก็เป็นการทำให้เกิดธรรมอันดีงามขั้นพื้นฐาน ๕ ประการ ซึ่งเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีลของบุคคลด้วย โดยเบญจธรรม ๕ ประการนั้น คือ

๑. ความรักความปรารถนาให้มีความสุขความเจริญ และความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ (เมตตาและกรุณา)
๒. การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต (สัมมาอาชีวะ)
๓. ความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมคนในทางกามารมณ์ ไม่ให้หลงไหลในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส (กามสังวร)
๔. ความสัตย์ ความซื่อตรง (สัจจะ)
๕. การเป็นคนระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอว่าสิ่งใดควรทำและสิ่งใดไม่ควรทำ (สติสัมปชัญญะ)^๖

สำหรับหลักศีลธรรมระดับกลาง คือ กุศลกรรมบถ ๑๐ อันเป็นทางทำกรรมดีที่จะนำไปสู่ความสุขความเจริญ คือ

- ก. กายกรรม ๓ (การกระทำทางกาย) คือ
 ๑. เว้นจากการปลงชีวิต (ปาณาติปาตา เวรมณี)
 ๒. เว้นจากการถือของที่เขาไม่ให้ (อทินนาทานา เวรมณี)
 ๓. เว้นจากการประพฤตินอกใจ (กาเมสุ มิจฉา จารา เวรมณี)
- ข. วาจกรรม ๔ (การกระทำทางวาจา) คือ
 ๑. เว้นจากการพูดเท็จ (มุสวาทา เวรมณี)

^๕ พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๐๖-

๒๐๗.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙๖.

- ๒. เว้นจากการพูดส่อเสียด (ปิสุณาย วาจา ย เวรมณี)
- ๓. เว้นจากการพูดคำหยาบ (ผรุสสาย วาจา ย เวรมณี)
- ๔. เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ (สัมผัปปลาปา เวรมณี)

ค. มโนกรรม ๓ (การกระทำทางใจ) คือ

- ๑. ความไม่คิดเฟื่องเลี้ยงอยากได้ของเขา (อนภิกขมา)
- ๒. ความไม่คิดร้ายผู้อื่น (อพยบาท)
- ๓. ความเห็นชอบ ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม (สัมมาทิฏฐิ)^๑

ส่วนศีลธรรมระดับสูง คือ มรรค ๘ อันเป็นทางมีองค์ ๘ ประการ คือ

- ๑. สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ ได้แก่ ความรู้หรือยัสัจ ๔ หรือเห็นใดลักษณะเห็นปฏิจจนสมุปปาท
- ๒. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ ได้แก่ เนกขัมมสังกัปปิ อพยบาทสังกัปปิ อวิหิงสาสังกัปปิ^๒
- ๓. สัมมาวาจา เจรจาชอบ ได้แก่ วจีสัจจ ๔
- ๔. สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ ได้แก่ กายสุจจ ๓
- ๕. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ การประกอบสัมมาชีพ เว้นมิถาชีพ
- ๖. สัมมาวายามะ พยายามชอบ ได้แก่ สัมมัปปธาน ๔^๓
- ๗. สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔^๔
- ๘. สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ ได้แก่ ฌาน ๔^๕

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗๖-๒๗๗.

^๒ เนกขัมมสังกัปปิ คือ การดำริออกบวช การดำริในการปลีกออกจากกาม

อพยบาทสังกัปปิ คือ การดำริออกจากความพยายบาท

อวิหิงสาสังกัปปิ คือ การดำริในการไม่เบียดเบียน

^๓ สัมมัปปธาน ๔ คือ ๑. สังวรปธาน การเพียรระวังบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น

๒. ปหานปธาน การเพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ๓. ภวานาปธาน การเพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ๔. อนรักขนาปธาน การเพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่น และเจริญยิ่งขึ้นไป

^๔ ดูรายละเอียดในบทที่ ๔ หัวข้อ ๔.๔. ๑.๓.๒.

^๕ เพิ่งอ้าง, หน้า ๒๕๑.

๓.๓ กฎแห่งกรรมเป็นกฎแห่งศีลธรรม

ในพระไตรปิฎกมีบันทึกเรื่องราวของกรรมและการให้ผลของกรรมทั้งฝ่ายกุศลกรรมและอกุศลกรรมไว้เป็นจำนวนมากไม่น้อย และเรื่องเหล่านั้นก็สามารถใช้เป็นตัวอย่างเป็นอุทาหรณ์ที่ช่วยให้ผู้ที่ศึกษาได้ตระหนักรู้ถึงผลดี ผลร้ายอันเกิดจากการกระทำ ว่าการทำความดี (กุศลกรรม) นั้นให้ผลเป็นความสุขความเจริญ และการทำความชั่ว (อกุศลกรรม) นั้นให้ผลเป็นความทุกข์ ผู้ที่กลัวความทุกข์และไม่ต้องการประสบกับความทุกข์จึงต้องละเว้นจากการทำความชั่ว และผู้ที่หวังในความสุขความเจริญก็ต้องประพฤติดี มีศีลธรรม ในที่นี้จะขอยกบางเรื่องในพระไตรปิฎกมากล่าวแสดงเป็นตัวอย่างเพื่อให้เห็นผลของกรรมและเข้าใจในกฎแห่งกรรม

๑. เรื่องของนายจุนทสุกริก (ให้ทุกข์แก่ท่าน ทุกข์นั้นถึงตัว)

นายจุนทจะเป็นชาวราชคฤห์ที่ประกอบอาชีพฆ่าหมูอยู่นานถึง ๔๕ ปี โดยวิธีการฆ่าหมูของนายจุนทะนั้นจะจับหมูมัดให้อยู่กับที่แล้วทุบด้วยค้อนสี่เหลี่ยม พร้อมกันนั้นก็จ้วงปากหมู สอดไม้เข้าไปในช่องฟันและกรอกน้ำร้อนที่เดือดพล่านเข้าไปในปากหมู โดยน้ำร้อนนั้นจะไปขับอุจจาระหมูออกมาทางทวารหนัก และรอดูจนกว่าน้ำที่ไหลออกมาจะใส ซึ่งแสดงว่าอุจจาระในลำไส้หมดแล้ว จากนั้นนายจุนทจะรดน้ำร้อนลงบนหลังเพื่อให้หนังลอกออก แล้วเอาไฟลน เอาดาบคมตัดศีรษะและเอาภาชนะรองเลือด เป็นเวลากว่าสี่สิบปีที่เขาทำเช่นนี้ ตลอดชีวิตเขาไม่เคยทำบุญ ไม่เคยถวายสิ่งใดพระศาสดาแม้แต่หน่อย

กาลเวลาผ่านไป อากาโรอันเหมาะสมแก่กรรมก็เกิดขึ้นกับนายจุนทสุกริก อากาโรร่าร้อนอย่างยิ่งในกายได้ปรากฏแก่เขา เขาร้องจนบุตรภรรยาต้องปิดประตูหน้าต่าง ปล່อยเขาไว้ในบ้าน แล้วพากันออกไปอยู่ภายนอก พอวันที่ ๘ นายจุนทสุกริกก็ตาย

ในช่วงเวลาที่เกิดเหตุนี้ พระภิกษุได้เดินผ่าน เมื่อกลับไปยังเวฬุวันเข้าเฝ้าพระศาสดา ก็ทูลว่า นายจุนทสุกริกเป็นผู้ไม่มีเมตตาจิตหรือความกรุณาต่อสัตว์เลย เขาปิดประตูเรือนฆ่าสุกรมา ๗ วันแล้ว

พระศาสดาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรื่องหาเป็นเช่นนั้นไม่ ผลอันเหมาะสมแก่กรรมได้เกิดขึ้นแก่จุนทสุกริกต่างหาก เขาร้อนเพราะไฟในอเวจีมหานรก เขาเที่ยวร้องเหมือนหมูอยู่ในเรือนถึง ๗ วัน วันนี้ (วันที่ ๘) ทำกาละ แล้วไปเกิดในอเวจีมหานรกแล้ว”

เรื่องของนายจุนทสุกริกนี้แสดงให้เห็นว่าทำกรรมอย่างไรได้รับผลกรรมอย่างนั้น และผู้ทำบาปย่อมได้รับผลแห่งกรรมชั่วของเขาทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ดังที่พระพุทธเจ้า

ได้ตรัสไว้ว่า “ผู้ทำบาปยอมเคราะห์โสภณในโลกทั้งสอง คืออยู่ในโลกนี้ก็เคราะห์โสภณ ละโลกนี้ไปแล้วก็เคราะห์โสภณ เขาย่อมเคราะห์โสภณเดือดร้อน เพราะเห็นกรรมอันเคราะห์หมองของตน”^{๖๖}

๒. เรื่องกรรมเก่าของกา (ทำกรรมอย่างไร ได้รับผลอย่างนั้น)

ในกาลครั้งที่ภิกษุหลายรูปเดินทางมาเฝ้าพระพุทธเจ้าที่เชตวันาราม และเข้าไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน ชาวบ้านเกิดความเลื่อมใสจึงนิมนต์ให้ฉันที่บ้าน โดยก่อนฉันภิกษุผู้เป็นหัวหน้าได้แสดงธรรมเพื่อเพิ่มพูนศรัทธา แต่ในขณะที่ชาวบ้านนั่งฟังธรรมกันอยู่นั้น ก็เกิดลมพัด ไฟจากเตาลุกขึ้นติดชายคา เสวียนหญ้าอันหนึ่งถูกไฟไหม้และลมพัดปลิวขึ้นลอยอยู่ในอากาศ ขณะเดียวกันกับมีกาตัวหนึ่งบินมาพอดีแล้วสอดคอเข้าไปในเสวียนหญ้า จึงถูกไฟไหม้ตกลงมากลางบ้าน

ภิกษุทั้งหลายได้เห็นแล้วก็คิดว่าเป็นกรรมหนัก และใคร่รู้อดีตกรรมที่กานี้เคยทำไว้ เมื่อถึงกรุงสาวัตถีจึงได้ทูลถามพระพุทธเจ้า พระองค์จึงตรัสเล่าให้ฟังว่า ในอดีตกาลชวานาคคนหนึ่งนำโคด้อมมาฝึก แต่ก็ไม่สามารถฝึกได้ เพราะโคนั้นเดินไปได้หน่อยหนึ่ง แล้วก็หยุด เมื่อเขาตีให้มันลุกขึ้นเดินด้อมมันก็เดินไปหน่อยหนึ่ง แล้วก็หยุดเสียอีก ชวานาโกรธมาก จึงจึงหอบฟางแห้งมาเผา โคนถูกไฟคลอกตายทั้งเป็นในทีนั้น เมื่อชวานาผู้นั้นตาย เขาไปเกิดในนรก พ้นจากนรกก็มาเกิดเป็นกาและถูกไฟเผาตกลงมาตาย^{๖๗}

นี่ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า บุคคลทำกรรมอย่างไร ย่อมได้รับผลกรรมอย่างนั้น

๓. เรื่องกรรมเก่าของภิกษุ ๗ รูป (ทำอุกฤษฏกรรมเบียดเบียนเพราะความคะนอง)

ในอดีตมีเด็กเลี้ยงโค ๗ คน ในเมืองพาราณสี พาโคออกไปเลี้ยงคราวละ ๗ วัน โดยวันหนึ่งที่ใกล้ดงแห่งหนึ่งเด็กเหล่านั้นพบเหยี่ยวใหญ่ตัวหนึ่งจึงชวนกันวิ่งไล่ตาม เหยี่ยวหนีเข้าไปหลบอยู่ในโพรงจอมปลวก พวกเด็กคิดว่าจะมาจับในวันรุ่งขึ้น จึงช่วยกันเอาใบไม้มาอุดโพรงนั้นแล้วก็จากไป

ต่อจากนั้นพวกเด็กก็พาโคไปเลี้ยงทางอื่นเป็นเวลาถึง ๗ วัน และลืมเหยี่ยวตัวที่พวกเขาขังมันไว้เสียสนิท ต่อเมื่อกลับมาแถบนั้นอีกจึงนึกขึ้นได้ และช่วยกันเอาใบไม้ที่อุดโพรงนั้นออก ฝ่ายเหยี่ยวถูกขังอยู่ก็อดอาหาร อดน้ำ ชุบหอม คลานตัวมดเต็มมอออกมาอย่างหมดเรี่ยวแรง พวกเด็กรู้สึกสงสารจึงปล่อยมันไป

^{๖๖} วคิน อินสระ, ทางแห่งความดี (ธรรมบท) เล่ม ๑, หน้า ๑๒๗-๑๒๘.

^{๖๗} เพิ่งอ้าง.

ต่อมาเด็กทั้ง ๗ นั้นได้บวชเป็นภิกษุในพระศาสนา และเดินทางมุ่งหน้าสู่วัด
เขตวัน เมืองสาวัตถี เพื่อเฝ้าพระพุทธเจ้า วันหนึ่งเมื่อเดินทางจนค้ำแล้วเข้าไปขออาศัยวัดแห่ง
หนึ่งพักนอน โดยที่ภิกษุเจ้าของถิ่นได้จัดให้พักในถ้ำใกล้วัด แต่ด้วยผลกรรมที่เคยทำไว้ในวัย
เด็ก ก็บันดาลให้มีหินก้อนใหญ่กลิ้งลงมาปิดปากถ้ำ ภิกษุ ๗ รูปนั้น อดน้ำ อดอาหาร หมด
เรียวแรงติดอยู่ในถ้ำนั้นถึง ๗ วัน

ในเรื่องนี้ ภิกษุรูปหนึ่งได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า สถานที่ ๆ พ้นจากกรรมไม่มี
หรือ พระองค์ทรงตรัสว่า "...บรรดาที่ทั้งหลาย มีอากาศเป็นต้น ไม่มีที่ใดเลยที่จะหลบผลของ
กรรมได้"^{๑๔}

๔. เรื่องพระนางสามาวดี (ทำอกุศลกรรมที่ทำชีวิตให้ดกสว่างเพราะความคะนอง)

เรื่องของพระนางสามาวดี^{๑๕} มเหสีของพระเจ้าอุเทนถูกพระนางมาคันทิยา ผู้
เป็นมเหสีอีกองค์หนึ่งริษยาและวางแผนให้คนเผาปราสาท พระนางสามาวดีถูกเผาทั้งเป็นและ
สิ้นพระชนม์ เนื่องจากในวัยเยาว์ได้เที่ยวสนุกคะนองตามประสาเด็ก ไปจุดไฟเผาหญ้าแห้งแต่
ไฟได้ลุกลามไปไหม้พระที่กำลังปฏิบัติกัมมัฏฐานอยู่จนถึงแก่กรรมภาพ กรรมนั้นได้ส่งผลให้
พระนางได้รับผลของกรรมในลักษณะเดียวกัน

ทั้งเรื่องของภิกษุทั้ง ๗ และพระนางสามาวดีนี้แสดงให้เห็นว่าแม้แต่บาปกรรม
ที่ทำไปด้วยความสนุกคะนองประสาเด็ก แต่เมื่อทำให้คนและสัตว์อื่นเดือดร้อนหรือถึงขั้น
ทำลายชีวิต กรรมนั้นก็ส่งผลด้วยเช่นกัน โดยตามหลักของพระพุทธศาสนาแล้ว กรรมที่จะไม่
ให้ผลนั้นไม่มี ดังมีกล่าวไว้ว่า

"บุคคลทำกรรมเหล่าใดไว้ เขาย่อมเห็นกรรมเหล่านั้นในคน ผู้ทำกรรมดีย่อม
ได้รับผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผล
เช่นนั้น"^{๑๖}

๕. เรื่องพระเจ้าสุปปพุทธะ (ผลกรรมเป็นสิ่งที่หนีไม่พ้น)

ตามท้องเรื่อง พระเจ้าสุปปพุทธะผู้เป็นพระราชบิดาของพระเจ้าเทวทัตและ
พระนางพิมพา พระนางยโสธรา นั้นเคียดแค้นในพระพุทธเจ้าว่าทอดทิ้งพระนางยโสธราออก
บวช และยังไม่ถูกกับพระเทวทัตอีก จึงหาทางกลั่นแกล้ง วันหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าทรงเสด็จนำ

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน เล่ม ๒, หน้า ๔๔๑-๔๔๒, ๔๔๖.

^{๑๕} อุเทนสูตร ขุททกนิกาย อุทาน ๒๕/๑๕๗/๑๗๓.

^{๑๖} จุลลนันทียชาดก ขุททกนิกาย ชาดก ๒๗/๒๕๓-๒๕๔/๘๗.

พระภิกษุออกบิณฑบาต พระเจ้าสุปปพุทธะได้มีรับสั่งให้คนของพระองค์ไปปิดกั้นทางเสด็จทำให้พระพุทธรองค์ต้องนำพระสาวกเสด็จกลับวิหาร

จากเหตุการณ์นั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสปรารภถึงพระเจ้าสุปปพุทธะว่าได้ทรงทำกรรมหนักเสียแล้ว และพระเจ้าสุปปพุทธะจะสิ้นพระชนม์ภายใน ๗ วัน ที่เชิงบันไดปราสาทของพระองค์

พระเจ้าสุปปพุทธะทรงทราบข้อความที่พระพุทธเจ้าตรัส จึงทรงคิดหาวิธีป้องกันไม่ให้คำของพระพุทธเจ้าเป็นจริง เพื่อผู้คนจะได้หมดความเคารพนับถือ พระองค์จึงได้เสด็จประทับบนปราสาท และวางมวยปล้ำไว้ที่ประตูทุกประตู เพื่อให้ทำหน้าที่ป้องกันไม่ให้พระองค์เสด็จลงมาและออกนอกปราสาทได้ หกวันผ่านไปทุกอย่างเป็นปกติ เมื่อถึงวันที่ ๗ ปรากฏว่าม้าของพระองค์มีอาการดิ้นรนคึกคะนอง ส่งเสียงร้องไม่หยุด ไม่มีใครสามารถปราบได้ เสียงร้องของม้ายิ่งขึ้นไปถึงที่ประทับ ทำให้ทรงรู้สึกรำคาญอย่างยิ่ง ทรงลืมเรื่องราวและสิ่งที่พระองค์ทรงกำหนดไว้สิ้น พระองค์เสด็จลงมายังเชิงบันไดปราสาทอย่างรวดเร็ว โดยที่นักมวยปล้ำที่อยู่ยามประจำประตูแต่ละชั้นทุกชั้นก็ไม่ได้ทำการขัดขวางหรือป้องกันแต่กลับถวายความสะดวกให้เสด็จออกไปนอกปราสาทได้อย่างง่ายดาย แต่แผ่นดินทานบาปหนักของพระเจ้าสุปปพุทธะไว้ไม่ได้จึงแยกออกทำให้พระองค์สิ้นพระชนม์

ทั้งเรื่องของกาที่บินเข้าเสวียนไฟถูกไฟไหม้ตาย เรื่องของภิกษุทั้ง ๗ ที่ถูกหินกลิ้งปิดถ้ำ เรื่องของพระนางสามาวดี และเรื่องของพระเจ้าสุปปพุทธะ ต่างก็แสดงให้เห็นว่าไม่มีที่ใดที่จะเป็นที่หลบผลของบาปได้ ตามที่มีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกว่า

“ผู้รู้จักกรรมอันเกิดแต่โลภะ เกิดแต่โทสะ และเกิดแก่โมหะ เขาทำกรรมใด จะน้อยหรือมากก็ตาม เขาจะต้องเสวยผล”^{๑๑}

“... อากาศ ท่ามกลางสมุทร ช่องภูเขาอันเป็นที่เข้าไป ส่วนแห่งแผ่นดินที่บุคคลสถิตอยู่ ฟังพ้นจากกรรมอันลามกได้ไม่มีเลย ...”^{๑๒}

๖. เรื่องพระมหาโมคคัลลานะ (พระอรหันต์ที่ไม่พ้นผลของกรรม)

พระมหาโมคคัลลานะ ผู้เป็นพระอรหันต์และเป็นพระอัครสาวกฝ่ายซ้ายของพระพุทธเจ้าได้ถูกโจรทำร้ายทุบตีถึงตาย ภิกษุผู้ไม่มีญาณไกลรู้อดีตกรรม อดีตชาติ ก็กล่าวว่าพระมหาโมคคัลลานะไม่น่ามรณภาพด้วยอาการอย่างนั้น เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จมาได้ตรัสว่า

^{๑๑} นิทานสูตร อังคุตตรนิกาย ดิกนิบาต ๒๐/๔๗๓/๑๖๑.

^{๑๒} คถาธรรมบท ภาปวรรคที่ ๙ พุทธกนิกาถ คถาธรรมบท. ๒๔/๑๔/๒๗.

การนิพพานของพระมหาโมคคัลลานะไม่สมควรแก่ท่านในอัตตภาพนี้ แต่สมควรคือเหมาะแก่กรรมที่เธอเคยทำไว้ในชาติก่อน

เมื่อภิกษุทั้งหลายทูลถามถึงปุพกรรมของพระเถระ พระองค์จึงตรัสเล่า ดังนี้ว่า ในอดีตกาล ครั้งที่พระมหาโมคคัลลานะเกิดมาเป็นกุลบุตรชาวพาราณสี ท่านได้ปรนนิบัติดูแลมารดาบิดาอยู่อย่างกตัญญูกตเวที มารดาของท่านได้ขอร้องให้เขาแต่งงานเพื่อที่จะได้มีคนมาช่วยแบ่งเบาภาระการงานในบ้าน แต่ลูกสะกั้เป็นคนไม่ดี เบื่อหน่ายที่จะต้องดูแลมารดาบิดาของสามี จึงแก้งทำบ้านให้สกปรกเลอะเทอะอยู่เสมอ และบอกว่าพ่อแม่ของสามีเป็นคนทำเมื่อเป็นเช่นนั้นนาน ๆ เข้า เขาก็หลงเชื่อภรรยา และไม่พอใจการกระทำของพ่อแม่มากขึ้น ๆ จนในที่สุดก็วางแผนกำจัด โดยลวงว่าจะพาท่านทั้งสองไปเยี่ยมญาติ และเมื่อไปถึงกลางป่าก็บอกกับพ่อแม่ที่ดาบอดว่าแถวนี้มีโจรชุมอยู่ เขาจะไปคอยระวังภัย ขอให้พ่อแม่ถือเชือกบังคั้บเกี่ยวไว้ สักครู่เขาก็กลับมาโดยแก้งทำเป็นโจร เข้าทุบตีพ่อแม่จนตายแล้วทิ้งไว้ในดง

กรรมนั้นได้ส่งผลให้ท่านไปตกนรกเป็นเวลานาน และเมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ก็ถูกพวกนักบวชนอกพระพุทธศาสนาที่ไม่พอใจที่ลามสักการะเป็นอันมากเกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนาเพราะประชาชนเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าและพระสาวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระมหาโมคคัลลานะที่ท่านมีฤทธิ์มากไปนรก สวรรค์ได้ แล้วนำเรื่องในนรกสวรรค์มาบอกแก่คนทั้งหลายว่า คนทำกรรมอย่างนี้ไปสวรรค์ ทำกรรมอย่างนั้นไปนรก พวกเดียรถีย์เห็นว่าพระมหาโมคคัลลานะเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธเจ้าและพระพุทธศาสนา จึงวางแผนสังหารท่าน โดยเรียโรหิตย์จากพวกอุปราถและเอาทรัพย์นั้นจ้างโจรให้ไปสังหารพระมหาโมคคัลลานะโดยที่ขณะนั้นท่านอยู่ที่กาฬสิลา พวกโจรไปล้อมที่อยู่ของท่านอยู่ตลอดเวลาสองเดือน ท่านทราบและหนีไปได้ด้วยกำลังฤทธิ์มาได้เสมอ แต่พอเข้าเดือนที่ ๓ ท่านได้พิจารณาว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นกรรมชั้กมาแห่งกรรมที่ท่านเคยทำไว้ในปางก่อน ท่านจึงไม่หนีอีกต่อไป พวกโจรเมื่อจับท่านได้ก็ทุบด้วยท่อนไม้จนแตกยับเยินและเหวียงทิ้งเข้าไปในพุ่มไม้ด้วยเข้าใจว่าตายแล้ว แต่ท่านยังไม่นิพพานเพราะคิดจะเฝ้าพระพุทธเจ้าก่อนนิพพาน จึงได้ประสานกระดูกด้วยกำลังฤทธิ์ แล้วไปเฝ้าพระศาสดาทงอากาศ เพื่อกล่าวธรรมถวาย และทูลลาเพื่อไปนิพพานที่กาฬสิลา

ส่วนหมู้โจรนั้นภายหลังก็ถูกจับได้ รับสารภาพว่านักบวชนอกพระพุทธศาสนาพวกหนึ่งจ้างให้ฆ่า พระราชารับสั่งให้จับนักบวชกลุ่มนั้นพร้อมกับพวกโจรไปไว้ที่พระลานหลวงให้ฝังลงในหลุมครึ่งตัวแล้วกลบด้วยฟาง ก่อไฟเผาและเมื่อไฟไหม้แล้วให้ไถด้วยไถเหล็กให้เป็นท่อนเล็กท่อนน้อย^{๑๑}

^{๑๑} วคิน อินทสระ, ทางแห่งความดี (ธรรมบท) เล่ม ๒. หน้า ๔๓๗-๔๔๐.

เรื่องนี้เป็น การแสดงให้เห็นผลของกรรมในการประทุษร้ายท่านผู้ไม่ประทุษร้ายตอบ^{๒๐} ทั้งในส่วนที่เป็นกรรมเก่าของพระมหาโมคคัลลานะ ที่ประทุษร้ายมารดาบิดาผู้ดาบอด เพราะหลงเชื่อภริยา และกลุ่มพวกเดียรถีย์ที่วางแผนฆ่าพระมหาโมคคัลลานะเพราะริษยาในลาภสักการะของผู้อื่น และโจรที่รับจ้างฆ่าเพราะเห็นแก่ทรัพย์

กรณีของพระมหาโมคคัลลานะเป็นตัวอย่างที่ช่วยให้เข้าใจได้ว่า เพราะเหตุใดคนที่เราเห็นว่าเป็นคนดีในชาตินี้จึงได้ประสบหรือรับผลที่เป็นไปในทางที่ไม่ดีได้ ก็เพราะกรรมในอดีตนั้นให้ผล และกรรมที่ทำในชาตินี้ไม่สามารถลบล้างกรรมที่ทำไว้ในชาติก่อนได้ แม้จะเป็นพระอรหันต์ก็ยังคงต้องใช้ ต้องได้รับผลของกรรม ซึ่งเป็นการยืนยันอย่างชัดเจนว่ากรรมที่จะไม่ให้ผลนั้นไม่มี

๓.๔ การสอนศีลธรรมโดยใช้เรื่องกฎแห่งกรรม

๓.๔.๑ กรรมและการให้ผลของกรรม

ในส่วนที่เป็นเรื่องของกรรมและการให้ผลของกรรมในพระพุทธศาสนา นั้น เราอาจสรุปได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เชื่อในเรื่องกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง และเชื่อในกฎแห่งกรรม คือ เชื่อว่าการกระทำไม่ว่างเปล่า เมื่อบุคคลทำอะไรโดยมีเจตนาคือจงใจ ทำยอมเป็นกรรม เป็นความดีความชั่วที่มีขึ้นในตน ซึ่งจะเป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป (กัมมสัทธา) และพระพุทธศาสนายังเชื่อในเรื่องผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล ผลดีเกิดจากเหตุดีคือกรรมดี ผลชั่วเกิดจากเหตุชั่วคือกรรมชั่ว (วิปากสัทธา) และสุดท้ายก็เชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตนที่จะต้องรับผิดชอบ และเสวยผลตามกรรมของตน (กัมมัตสกคาสัทธา)^{๒๑}

^{๒๐} ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงโทษที่ผู้ประทุษร้ายผู้ไม่ประทุษร้ายผู้ใดว่า ผู้นั้นยอมถึงฐานะ ๑๐ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเร็ว คือ มีเวทนามถ้ำ ๑ ความเสื่อมทรัพย์ ๑ ความขาดแห่งสรีระ ๑ อาพาธหนัก ๑ จิตฟุ้งซ่าน ๑ อุปลสรจจากพระราชา ๑ การถูกกล่าวโทษใส่ร้าย ๑ ความสิ้นญาติ ๑ ความพินาศแห่งโภคะ ๑ ไฟยอมไหม้บ้าน ๑

ความขาดแห่งสรีระ หมายถึงถูกตัดมือ ตัดเท้า

อาพาธหนัก หมายถึงโรคร้ายแรง เช่น โรคอัมพาต ดาบอด โรคเรื้อน เป็นต้น

จิตฟุ้งซ่าน คือ เป็นบ้า

ความขัดข้องของพระราชา อธิบายได้ว่าถูกล่งโทษ ถูกถอดยศตำแหน่ง

^{๒๑} พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๖๔.

จากเรื่องราวในสมัยพุทธกาลของหลายบุคคลที่กล่าวถึงแล้วนั้นย่อมแสดงให้เห็นว่าการกระทำของมนุษย์เรานั้นเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลต่อการดำรงชีวิตโดยตรง โดยคุณภาพแห่งชีวิตของคนเรานั้นจะดีหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับ การกระทำของตนเอง หลักคำสอนเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม หรือกฎแห่งกรรมจึงเป็นสิ่งที่พระพุทธรศาสนานำมาใช้สอนศีลธรรม

โดยกฎแห่งกรรมซึ่งเป็นกฎทางศีลธรรมนั้นมีหลักการอยู่ว่าเหตุกับผลย่อมสอดคล้องกันเสมอ เหตุเป็นอย่างไรผลก็ย่อมเป็นอย่างนั้น คือถ้าปลูกมะม่วง ผลที่ได้รับก็ต้องเป็นมะม่วงจะเป็นมะละกอหรืออย่างอื่นไปไม่ได้ ในทำนองเดียวกัน กรรมกับผลของกรรมย่อมจะต้องสอดคล้องกัน ถ้าทำกรรมดี ผลที่ได้รับก็ต้องเป็นผลดี ถ้าทำกรรมชั่วผลที่ได้รับก็ต้องเป็นผลชั่ว^{๒๒} ดังมีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎกว่า

“บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น คนทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว...ท่านหว่านพืชลงไปไว้แล้ว ท่านจักต้องเสวยผลของมัน”^{๒๓}

ด้วยเหตุที่เรื่องกรรมเป็นเรื่องสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของศีลธรรมอย่างใกล้ชิด เราจึงควรศึกษาเรื่องนี้ให้ถ่องแท้ เพื่อที่จะได้มีความเข้าใจที่ถูกต้องและความเห็นที่ถูกต้องอันจะนำไปสู่การประพฤติที่ถูกต้อง

๓.๔.๑.๑ ความหมายของกรรม

ในพระพุทธรศาสนา “กรรม” หมายถึงการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาหรือความจงใจในการกระทำ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเจตนาในการกระทำนั้นเองที่เป็นกรรม^{๒๔} ดังมีพระพุทธรพจน์ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำกรรม ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ”

^{๒๒} สุนทร ณ รั้งษ์, พุทธปรัชญาในพระไตรปิฎก, หน้า ๑๖๔.

^{๒๓} สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ๑๔/๕๐๓/๓๑๖-๗.

และ เวณสาชชาดก ขุททกนิกาย ชาดก ๒๗/๗๑๓/๑๗๐.

^{๒๔} การกระทำใดที่เกิดขึ้นหรือทำลงไปโดยปราศจากเจตนาไม่จัดว่าเป็นกรรม แต่เป็นกิริยา คืออาการสักแต่ว่ากระทำ ไม่ก่อให้เกิดผลดีผลชั่วทางศีลธรรมแก่ผู้กระทำ แต่การกระทำที่เรียกว่ากิริยานี้ไม่รวมถึงการกระทำที่เกิดขึ้นโดยประมาทเลินเล่อซึ่งก่อให้เกิดผลเสียหายแก่คนหรือสัตว์อื่น เพราะแม้จะไม่มีเจตนาโดยตรงก็ลงเคราะห์เข้าไปเป็นการกระทำที่มีเจตนาโดยอ้อม

คำอธิบายจาก สุนทร ณ รั้งษ์, พุทธปรัชญาในพระไตรปิฎก, หน้า ๑๖๔.

โดยการทำความนั้นทำได้ ๓ ทาง คือ ทางกาย (กายกรรม) ทางวาจา (วจีกรรม) ทางใจ (มโนกรรม) และในบรรดาทางของการทำความทั้ง ๓ นี้ มโนกรรมจัดว่าสำคัญที่สุด ดังที่ว่า

“ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วด้วยใจ...ถ้าบุคคลมีใจร้ายแล้ว พุคคยูกิถิ ทำอชยูกิถิ ทุขชยอุมถิตตามเขาไปเพราะเหตุนั้นเหมือนล้อหมุนไปตามรอยเท้าโคผู้ลากเกวียนไปอยู่ฉะนั้น...ถ้าบุคคลมีใจผองใสแล้ว พุคคยูกิถิ ทำอชยูกิถิความสุชยอุมถิตตามเขาไปเพราะเหตุนั้น เหมือนเงาไปตามตัวฉะนั้น”^{๒๔}

๓.๔.๑.๒ ประเภทของกรรม

หากกำหนดกรรมด้วยเหตุที่มาของการกระทำว่าเป็นกุศลมูลหรืออกุศลมูล ก็จะแบ่งกรรมได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. กุศลกรรม กรรมที่เป็นกุศล เป็นกรรมดี เป็นกรรมที่เกิดจากกุศลมูลคือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ
๒. อกุศลกรรม กรรมที่เป็นอกุศล เป็นกรรมชั่ว เป็นกรรมที่เกิดจากอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ

แต่หากกำหนดกรรมด้วยลักษณะของเจตนาที่เป็นเหตุให้เกิดการกระทำ ก็จะแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท^{๒๕} คือ

๑. กุศลกรรม เป็นกรรมดี เป็นการกระทำที่เกิดจากกุศลเจตนาหรือเจตนาที่ดี
๒. อกุศลกรรม เป็นกรรมไม่ดีหรือกรรมชั่ว เป็นการกระทำที่เกิดจากอกุศลเจตนาหรือเจตนาที่ไม่ดี

๓. อัพยาครกรรม เป็นกรรมที่เป็นกลาง ๆ ไม่อาจจัดได้ว่าดีหรือชั่ว เนื่องจากเป็นการกระทำที่เกิดจากอัพยาครเจตนาหรือเจตนาที่เป็นกลาง ๆ ซึ่งไม่จัดอยู่ในฝ่ายกุศลหรืออกุศล เช่น การหยิบของที่อยูากลางโต๊ะไปไว้มุมโต๊ะเพื่อที่จะได้วางของอื่นได้สะดวก

และในกรณีที่เราใช้การให้ผลของกรรมเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง เราก็จะได้กรรมประเภทต่าง ๆ ๑๒ ประเภท คือ

ก. เมื่อจำแนกตามเวลาที่ให้ผล ก็จะแบ่งกรรมได้เป็น

๑. กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน คือให้ผลในชาตินี้ (ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม)
๒. กรรมที่ให้ผลในชาติหน้า (อุปปัชชเวทนียกรรม)

^{๒๔} อังคุตตรนิกาย ฉักกนิบาต ๒๒/๓๓๔/๔๒๒.

^{๒๕} สุนทร ณ รั้งมี, พุทธปรัชญาในพระไตรปิฎก, หน้า ๑๗๑.

๓. กรรมที่ให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป (อปรปรียเวทนิยกรรม)

๔. กรรมที่เล็กให้ผลไม่มีผลอีก (อโหสิกรรม)

ข. เมื่อจำแนกโดยการให้ผลตามลำดับความแรงในการให้ผลก็จะแบ่งได้เป็น

๑. **ครุกรรม** กรรมหนัก กรรมที่มีกำลังมาก จะให้ผลก่อนกรรมอื่น ๆ ทั้งหมด กรรมหนักในฝ่ายกุศลคือ สมบัติ ๘^{๒๓} ส่วนกรรมหนักในฝ่ายกุศลคืออนันตริยกรรม^{๒๔}

๒. **พหุกรรม** หรือ อาจิณณกรรม เป็นกรรมที่ทำมาก หรือทำเป็นอาจิณ ทำไว้จนชิน เนื่องจากเป็นกรรมที่มีมากจึงมีกำลังในการให้ผลแรงมากรองจากครุกรรม และถ้าบุคคลใดไม่มีครุกรรม พหุกรรมก็จะให้ผลก่อนกรรมอื่น ๆ ทั้งหมด

๓. **อาสังฆกรรม** กรรมใกล้ตายหรือกรรมจวนเจียน กรรมใกล้ดับจิต โดยหน้าที่สำคัญของอาสังฆกรรมก็คือนำผู้ที่ตายแล้วนั้นไปเกิด กล่าวคือ ถ้าอาสังฆกรรมเป็นอกุศลกรรมก็จะนำผู้ นั้นไปเกิดในทุกคติ คือเป็นสัตว์เดรัจฉาน เปเรต อสุรกาย หรือสัตว์นรก อย่างไรก็ตามหนึ่ง แต่ถ้าอาสังฆกรรมเป็นกุศลกรรมก็จะนำผู้ นั้นไปเกิดในสุคติคือ เกิดเป็นมนุษย์ เทวดา หรือพรหม

๔. **กตัตตกรรม** กรรมสักแต่ว่ากระทำเป็นกรรมที่ทำด้วยเจตนาอันอ่อน จึงเป็นกรรมที่มีกำลังอ่อน จะให้ผลต่อเมื่อไม่มีกรรมอื่นที่มีกำลังแรงกว่าให้ผลอยู่ก่อนแล้วเท่านั้น

ค. เมื่อจำแนกตามกิจหรือตามหน้าที่ ก็จะแบ่งได้เป็น

๑. **ชนกกรรม** กรรมที่นำไปเกิด คือนำคนที่ตายไปแล้วไปเกิดตามลักษณะของตน ถ้าชนกกรรมเป็นอกุศลก็นำไปเกิดในทุกคติ ถ้าเป็นฝ่ายกุศลกรรมก็นำไปเกิดในสุคติ

๒. **อุปัตถัมภกรรม** กรรมที่สนับสนุนหรือซ้ำเติมชนกกรรม โดยกรรมชนิดนี้จะเป็นประเภทเดียวกับชนกกรรม คือถ้าชนกกรรมเป็นฝ่ายกุศล อุปัตถัมภกรรมก็ต้องเป็นฝ่ายกุศล เข้าให้ผลสนับสนุนชนกกรรมตามกำลังของตน เช่น ชนกกรรมฝ่ายกุศลที่ดีมากนำไปเกิดเป็นลูกเศรษฐี อุปัตถัมภกรรมก็จะสนับสนุนให้ได้รับความสมบูรณ์พูนสุขตามวิสัยของเศรษฐี เป็นต้น

๓. **อุปปีฬกรรม** กรรมบิบบันหรือกรรมเบียดเบียนผลของชนกกรรมและอุปัตถัมภกรรมให้แปรเปลี่ยนทุเลาลงและบั่นทอนวิบากไม่ให้เป็นไปได้นาน โดยอุปปีฬกรรมจะต้องเป็นฝ่ายตรงข้ามกับชนกกรรมและอุปัตถัมภกรรม คือถ้าชนกกรรมและอุปัตถัมภกรรม

^{๒๓} สมบัติ ๘ คือ รูปฉาน ๔ อรูปฉาน ๔.

^{๒๔} อนันตริยกรรม ๔ อย่างคือ ฆ่าบิดา ฆ่ามารดา ฆ่าพระอรหันต์ ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงห่อพระโลหิต และสังฆเภทคือการทำให้สงฆ์แตกความสามัคคีกัน.

เป็นฝ่ายอกุศล อุปปีฬกรรมจะต้องเป็นฝ่ายกุศล เช่น ชนกรรมนำไปเกิดเป็นลูกเศรษฐี
อุปัตถัมภกรรมเข้าให้ผลสืบต่อเป็นความสมบูรณ์พูนสุขตามวิสัยของเศรษฐี หากมีอุปปีฬ
กรรมอยู่ มันก็จะเข้าให้ผลทอนกำลังของกรรมทั้งสองนั้นให้อ่อนลง เช่น ทำให้ลูกเศรษฐีนั้นเป็น
คนมีโรคมาก เจ็บออก ๆ แอด ๆ อาหารดี ๆ บางอย่างที่ยากกินก็กินไม่ได้ เพราะแสงโรค
เป็นต้น^{๒๔}

๔. อุปฆาตกรรม กรรมตัดรอน เป็นฝ่ายตรงข้ามกับชนกรรมและอุปัตถัมภ
กรรม เข้าตัดรอนการให้ผลของกรรมสองอย่างนั้นให้ขาดไป เช่น ชนกรรมนำไปเกิดเป็นลูก
เศรษฐี อุปัตถัมภกรรมเข้าสนับสนุนทำให้ชีวิตมีความสมบูรณ์พูนสุขทุกอย่าง แต่วันหนึ่งไป
รับประทานอาหารกับเพื่อนแล้วเกิดเขม่นกับวัยรุ่นโตะข้างเคียง บ้านดาลโทสะชักปืนยิงวัยรุ่น
ตายไป คดีถึงศาลฎีกาตัดสินจำคุก ชีวิตที่เคยสุขสบายก็สิ้นสุดลง ต้องไปใช้ชีวิตทนทุกข์
ทรมานอยู่ในคุกตามคำพิพากษาของศาล เป็นต้น^{๒๕}

๓.๔.๑.๓ การให้ผลของกรรม

มนุษย์ทุกคนกระทำการกรรมด้วยตน และรับผลของกรรมนั้นด้วยตน โดยกรรมที่จะไม่
ให้ผลนั้นย่อมไม่มี ดังมีกล่าวในพระไตรปิฎกว่า

“กรรมทุกอย่างที่รชนสั่งสมไว้แล้ว ย่อมมีผลเสมอไป ขึ้นชื่อว่ากรรมแม้จน
เล็กน้อย ที่จะไม่ให้ผลเป็นอันไม่มี”^{๒๖}

และตามหลักการนี้กรรมจะเป็นสิ่งที่กำหนดความเป็นไปในชีวิต มนุษย์ทุกคนมีอิสระในการ
กำหนดความเป็นไปในชีวิตของตนควบคู่ไปกับความรับผิดชอบในผลแห่งการกระทำของตนเอง
ดังมีกล่าวไว้ว่า

“ก็บาปกรรมนี้นั้นแล ไม่ใช่มารดาทำให้ท่าน ไม่ใช่บิดาทำให้ท่าน ไม่ใช่พี่
น้องชายทำให้ท่าน ไม่ใช่พี่น้องหญิงทำให้ท่าน ไม่ใช่มิตรอำมาตย์ทำให้ท่าน ไม่ใช่
ญาติสายโลหิตทำให้ท่าน ไม่ใช่สมณะและพราหมณ์ทำให้ท่าน ไม่ใช่เทวดาทำให้
ท่าน ตัวท่านเองทำเข้าไว้ ท่านเท่านั้นจักเสวยวิบากของบาปกรรมนี้ ...”^{๒๗}

^{๒๔} สุนทร ณ รั้งยี, พุทธปรัชญาในพระไตรปิฎก, หน้า ๒๒๑.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๒.

^{๒๖} จิตตสัมภูตชาดก ขุททกนิกาย ชาดก ๒๗/๒๐๕๔/๓๕๘.

^{๒๗} เทวทูตสูตร มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก ๑๔/๕๐๗/๒๘๘.

“... ทำชั่วด้วยตัวเอง ย่อมเศร้าหมองด้วยตนเอง ไม่ทำชั่วด้วยตนเอง ย่อม
หมดจดด้วยตนเอง ความบริสุทธิ์ไม่บริสุทธิ์เป็นของเฉพาะตัว คนอื่นพึงชำระคน
อื่นให้หมดจดหาได้ไม่” ^{๓๓}

“... ก็บุคคลทำกรรมใดด้วยกาย ด้วยวาจา หรือด้วยใจ กรรมนั้นแหละเป็นของ
ๆ เขา และเขาย่อมพาเอากรรมนั้นไป อนึ่ง กรรมนั้นย่อมติดตามเขาไป เหมือน
เงาติดตามตนฉะนั้น” ^{๓๔}

“โดยที่แท้ สัตว์ทั้งปวง บรรดาที่มีการมาการไป การจุติ การอุบัติ ล้วนมีกรรม
เป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรม
เป็นที่พึ่ง จักทำกรรมใด ตีก็ตาม ชั่วก็ตาม จักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น” ^{๓๕}

การที่แต่ละคนเกิดมาเป็นอะไรนั้นก็เพราะกรรมของคน ดังมีกล่าวไว้ว่า

“... เป็นชวานากก็เพราะกรรม เป็นคิลปิน เป็นพ่อค้า เป็นผู้รับใช้ เป็นโจร เป็น
นักรบอาชีพ เป็นบุโรหิต และแม้เป็นพระราชาก็เพราะกรรม...โลกย่อมเป็นไป
เพราะกรรม หมูสัตว์ย่อมเป็นไปเพราะกรรม สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นเครื่อง
ผูกพัน...” ^{๓๖}

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนว่ากรรมเป็นตัวกำหนดสภาพชีวิตที่แตกต่าง
กันของมนุษย์ที่เกิดมาในโลก ที่เราแต่ละคนเป็นอยู่ในขณะนี้นี้เป็นผลจากการกระทำ
กรรมของเรานั่นเอง โดยในจุฬกัมมวิภังคสูตร สุมานพได้กราบทูลถามพระพุทธเจ้าว่า

“ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อะไรหนอแล เป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้พวกมนุษย์ที่
เกิดเป็นมนุษย์อยู่ ปรากฏความเลวและความประณีต คือมนุษย์ทั้งหลายย่อม
ปรากฏมีอายุสั้น อายุยืน มีโรคน้อย มีโรคมาก มีผิวพรรณทราม มีผิวพรรณงาม มี
ศักดาน้อย มีศักดามาก มีโภคะน้อย มีโภคะมาก เกิดในสกุลต่ำ เกิดในสกุลสูง มี
ปัญญาน้อย มีปัญญามาก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญอะไรหนอแล เป็นเหตุเป็น
ปัจจัยให้พวกมนุษย์ที่เกิดเป็นมนุษย์อยู่ ปรากฏความเลวและความประณีต” ^{๓๗}

^{๓๓} ขุททกนิกาย ธรรมบท ๒๕/๒๒/๓๑.

^{๓๔} ทุติยาปุตตกสูตร สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ๑๕/๓๙๒/๑๓๐.

^{๓๕} ฐานสูตร อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๒๒/๕๗/๗๕.

^{๓๖} วาเสฏฐสูตร ขุททกนิกาย สุตตนิบาต ๒๕/๓๘๒/๔๐๙.

^{๓๗} จุฬกัมมวิภังคสูตร มัชฌิมนิกาย อุपरินิแณสก์ ๑๔/๕๘๐/๓๒๓.

พระพุทธองค์ได้ตรัสตอบว่า

ดูกรมาณพ สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็น
กำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลว
และประณีต”^{๓๓}

ดูกรมาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้ จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้มักทำ
ชีวิตสัตว์ให้ตกลง เป็นคนเหี้ยมโหด มีมือเปื้อนเลือด หมกมุ่นในการ
ประหัตประหาร ไม่เอ็นดูในเหล่าสัตว์มีชีวิต เขาตายไปจะเข้าถึงอบาย ทุกคติ
วินิบาด นรก...หากตายไปแล้วไม่เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาด นรก เขามาเกิดเป็น
มนุษย์ ณ ที่ใด ๆ ในภายหลังจะเป็นคนมีอายุสั้น

ดูกรมาณพ ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีอายุสั้นนี้ คือเป็นผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้
ตกลง เป็นคนเหี้ยมโหด มีมือเปื้อนเลือด หมกมุ่นในการประหัตประหาร ไม่เอ็นดู
ในเหล่าสัตว์มีชีวิต

ดูกรมาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม ละปาณาติบาต
แล้วเป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต วางอาชญา วางศาสตราได้ มีความละอาย
ถึงความเอ็นดู อนุเคราะห์ด้วยความเกื้อกูลในเหล่าสัตว์มีชีวิต เขาตายไปจะ
เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์...หากตายไปแล้วไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเกิดเป็น
มนุษย์ ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีอายุยืน

ดูกรมาณพ ปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีอายุยืนนี้ คือละปาณาติบาต แล้วเป็นผู้
เว้นขาดจากปาณาติบาต วางอาชญา วางศาสตราได้ มีความละอาย ถึงความเอ็นดู
อนุเคราะห์ด้วยความเกื้อกูลในเหล่าสัตว์มีชีวิต”^{๓๔}

และโดยแนวเดียวกันนี้พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสถึงกรรมที่เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดผลต่าง ๆ ตามที่
สุภมาณพทูลถาม ดังนี้

- การเบียดเบียนสัตว์ ทำให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมาน แต่ไม่ถึงกับชีวิต เป็นเหตุ
ให้เกิดมาเป็นคนมีโรคมาก การไม่เบียดเบียนสัตว์เป็นเหตุให้เกิดมาเป็นคนมีโรคน้อย
- การเป็นคนมักโกรธ จุนเจิว เป็นเหตุให้เกิดมาเป็นคนรูปชั่ว ผิวพรรณทราม
การเป็นคนไม่มักโกรธเป็นเหตุให้เกิดมาเป็นคนรูปงาม ผิวพรรณงาม หน้าดู น่าชม

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน ๑๔/๕๘๑/๓๒๓.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน ๑๔/๕๘๒/๓๒๓-๓๒๔.

การเป็นคนมีใจริษยาในลาภ สักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และ
บูชาของผู้อื่น เป็นเหตุให้เกิดมาเป็นคนมีศักดิ์น้อย (อำนาจน้อย) การเป็นคนไม่มีใจริษยาใน
ลาภสักการะ ของผู้อื่น เป็นเหตุให้เกิดมาเป็นคนมีศักดิ์มาก

• การเป็นผู้ไม่ให้ทาน ไม่ยินดีในการให้ทาน เป็นเหตุให้เกิดมาเป็นคนยากจนขัด
สนทรมัย (มีโชคน้อย) การบริจาคทานและยินดีในการให้ทาน เป็นเหตุให้เกิดมาเป็นคน
มั่งคั่งมีทรัพย์มาก มีโชคสมบัติมาก

• การเป็นผู้ไม่ประพฤติอ่อนน้อมต่อมตน ไม่ไหว้คนที่ควรไหว้ ไม่เคารพคนที่ควร
เคารพ เป็นเหตุให้เกิดในสกุลต่ำ การประพฤติอ่อนน้อมต่อมตนฯ เป็นเหตุให้เกิดในสกุล
สูง เป็นผู้มั่งคั่งสูง

• การเป็นผู้ไม่สนใจใฝ่หาความรู้ ไม่เข้าไปหาผู้รู้ เป็นเหตุให้เกิดมาเป็นคนมีปัญญา
น้อย การเป็นผู้สนใจใฝ่หาความรู้ เข้าไปหาผู้รู้เพื่อสอบถาม เป็นเหตุให้เป็นผู้มีปัญญามาก

เรื่องของการกรรมและการให้ผลของกรรมตามที่ปรากฏในจุฬกัมมวิภังคสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า
เหตุกับผล หรืออีกนัยหนึ่งก็คือกรรมและการให้ผลของกรรม (วิบาก) นั้นสอดคล้อง
สอดคล้องกันเสมอ

สำหรับในกุกุโรวาทสูตร ได้กล่าวถึงกรรมคู่กับการให้ผลของกรรม (วิบาก) ไว้ว่า

- กรรมดำมีวิบากดำ
- กรรมขาวมีวิบากขาว
- กรรมทั้งดำทั้งขาวมีวิบากทั้งดำทั้งขาว
- กรรมไม่ดำไม่ขาวมีวิบากไม่ดำไม่ขาวยอมเป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม^{๕๐}

โดยกรรมดำก็คืออกุศลกรรม กรรมขาวก็คือกุศลกรรม กรรมทั้งดำทั้งขาวก็คือกรรมที่เป็นทั้ง
อกุศลและกุศลในเวลาเดียวกัน และกรรมไม่ดำไม่ขาวก็คือกรรมที่ทำแล้วก่อให้เกิดผลเป็นความ
สิ้นกรรม ส่วนวิบากดำก็คือผลของกรรมที่ผู้กระทำได้รับเป็นความทุกข์ ความเดือดร้อน ความ
เสื่อม ความวิบัติ วิบากขาวก็คือผลของกรรมที่เป็นความสุข ความเจริญ ความสบาย และ
สมบัติ สำหรับวิบากทั้งดำทั้งขาวก็คือผลที่ได้รับเป็นทั้งผลไม่ดีและผลที่ดีไปด้วยกัน และวิบาก
ไม่ดำไม่ขาวก็คือผลที่ได้รับเป็นความหลุดพ้น เป็นภาวะที่พ้นจากการให้ผลของกรรมทุก
ประเภท

^{๕๐} กุกุโรวาทสูตร มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปิณฑนสารที ๑๓/๘๘/๗๕-๗๗.
และ อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต ๒๑/๒๓๒-๒๔๒/๒๘๗-๒๘๘.

ในปาณาติปาตสูตร^{๑๑} แห่งอังคุตตรนิกายได้กล่าวแสดงผลของกรรมดำมีวิบากดำ และ
ผลของกรรมขาวมีวิบากขาวไว้ว่า

“ผู้มักฆ่าสัตว์ ๑ ลักทรัพย์ ๑ ประพฤติผิดในกาม ๑ พุตเทจ ๑ บุคคลผู้
ประกอบ ด้วยกรรม ๔ ประการนี้แล ย่อมเกิดในนรก เหมือนถูกนำมายืนลง คูกร
ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ประกอบด้วยกรรม ๔ ประการ...คือ เป็นผู้งดเว้นจากการ
ฆ่าสัตว์ ๑ จากการลักทรัพย์ ๑ จากการประพฤติผิดในกาม ๑ จากการพุตเทจ ๑...
ย่อมเกิดในสวรรค์ เหมือนถูกเชิญมา ๗”

และใน มนาปทายีสสูตร กับโภชนาทานสูตร พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงวิบากของการให้สิ่งที่ดี
ไว้ว่า

“ผู้ให้ของที่พอใจ ย่อมได้ของที่พอใจ ผู้ให้ของที่เลิศ ย่อมได้ของที่เลิศ ผู้ให้ของ
ที่ดี ย่อมได้ของที่ดี และผู้ให้ของที่ประเสริฐ ย่อมเข้าถึงสถานที่ประเสริฐ นรชนใด
ให้ของที่เลิศ ให้ของที่ดี และให้ของที่ประเสริฐ นรชนนั้นจะบังเกิด ณ ที่ใด ๆ
ย่อมมีอายุยืน มียศ ดังนี้ ๗”^{๑๒}

“... ทายกผู้ให้โภชนะเป็นทาน ชื่อว่าให้ฐานะ ๕ อย่าง...คือให้อายุ ๑ ให้อารมณ์ ๑
ให้สุข ๑ ให้กำลัง ๑ ให้ปฏิภาณ ๑...”

... ปราชญ์ผู้มีปัญญา ให้อายุย่อมได้อายุ ให้กำลังย่อมได้กำลัง ให้อารมณ์ย่อม
ได้อารมณ์ ให้ปฏิภาณย่อมได้ปฏิภาณ ให้สุขย่อมได้สุข ครั้นให้อายุ กำลัง อารมณ์
สุข และปฏิภาณแล้ว จะเกิดในที่ใด ๆ ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน มียศ ๗”^{๑๓}

ในเรื่องของกรรมและการให้ผลของกรรมนี้ สุนทร ณ รั้งมี^{๑๔} ได้อธิบายไว้ว่า “กรรม
กับการให้ผลเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกันอย่างใกล้ชิดจนไม่อาจจะแยกออกจากกันได้ เพราะการ
กระทำที่จัดเป็นกรรมย่อมก่อให้เกิดผลเสมอ แต่กรรมที่กระทำแล้วจะให้ผลทันทีหรือไม่นั้น
จำเป็นต้องพิจารณาให้เห็นความแตกต่างระหว่างผลชั้นใน กับผลชั้นนอก มิฉะนั้นอาจทำให้

^{๑๑} ปาณาติปาตสูตร อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ๒๑/๘๑/๑๐๖.

และ นีรยสูตร อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ๒๑/๖๔/๘๙.

^{๑๒} มนาปทายีสสูตร อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๒๓/๔๔/๕๐-๕๑.

^{๑๓} โภชนาทานสูตร อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ๒๓/๓๗/๔๐

สำหรับผู้สนใจในเรื่องอานิสงส์ของทาน สามารถดูเพิ่มเติมได้ในภาคผนวกของตำราเล่มนี้

^{๑๔} สุนทร ณ รั้งมี, พุทธปรัชญาในพระไตรปิฎก, หน้า ๑๗๓.

เกิดความเข้าใจที่ไขว่เขวหรือทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ง่าย”^{๔๔} ว่าทำดีแล้วไม่ได้ดี ทำชั่วแล้วไม่เห็นได้ชั่ว หรือทำดีกลับได้ชั่ว ทำชั่วกลับได้ดี โดยท่านได้อธิบายผลของกรรมทั้ง ๒ ชนิดไว้ว่า

๓.๔.๑.๓.๑ ผลชั้นในของกรรม

ผลชั้นในของกรรม เป็นผลที่เกิดขึ้นในทันทีที่ได้กระทำกรรม คือ เราทำชั่วเมื่อใด ผลที่เกิดขึ้นก็คือเราเป็นคนชั่วเมื่อนั้น เราเพิ่มเชื่อไม่ดีที่เรียกว่า อาสวะ ให้มีในตัวมากขึ้นในทันทีที่ได้กระทำความชั่ว และในทางตรงกันข้าม เราทำความดีเมื่อใด เราก็เป็นคนดีเมื่อนั้น โดยเราเพิ่มเชื่อดีที่เรียกว่าบารมี ขึ้นในตัวในทันทีเช่นกัน ผลของกรรมที่เป็นผลชั้นในนี้เป็นผลที่เราได้รับในทันทีที่เราทำกรรมลงไป อุปมาเหมือนกับการปลูกมะม่วง เราปลูกมะม่วงเมื่อไร เราก็มีต้นมะม่วงหรือสิ่งที่จะเติบโตขึ้นเป็นต้นมะม่วงของเราเมื่อนั้น

อนึ่ง ในเรื่องของการทำงานดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วนี้ เราพึงทำความเข้าใจให้ถูกต้องว่า เมื่อเราพูดถึง “การทำงานดีได้ดี” นั้น “ดี” นั้นหมายถึง “เชื่อดี หรือบารมี” อันเป็นผลชั้นในที่เกิดขึ้นทันทีในตัวผู้ทำกรรมดี แต่คนส่วนใหญ่ไปให้ความหมายพร้อมทั้งเข้าใจว่า “ดี” คือ ร่ำรวย มีชื่อเสียง เกียรติยศ สุขสบาย ดังนั้นเมื่อทำดีแล้วไม่ให้ผลเป็นความร่ำรวย ชื่อเสียง เกียรติยศ ความสุขสบาย ก็เห็นผิดและเข้าใจผิดว่า ทำดีแล้วไม่ได้ดี ดังนั้นหากเข้าใจเรื่องผลชั้นในของกรรม และความหมายของคำ “ดี” ในที่นี้อย่างถูกต้องแล้ว ก็willเห็นและเข้าใจอย่างถูกต้องว่า “ทำดีได้ดีทันที ทำชั่วได้ชั่วทันที”

๓.๔.๑.๓.๒ ผลชั้นนอกของกรรม

ผลชั้นนอกของกรรม เป็นผลที่เกิดขึ้นภายหลังสืบเนื่องมาจากการกระทำกรรม ไม่ว่าจะเป็นผลที่เป็นความสุขหรือความทุกข์ ความเจริญหรือความเสื่อม การที่ผลนั้น ๆ จะเกิดขึ้นเมื่อไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยหลายอย่าง เช่น ชนิดของกรรม ความแรงมากน้อยของเจตนาในการทำกรรม โอกาสในการให้ผลของกรรม เป็นต้น

“กรรมบางอย่างไม่ว่าจะเป็นกุศลหรืออกุศลให้ผลเร็ว บางอย่างให้ผลช้า บางอย่างให้ผลในปัจจุบัน บางอย่างอาจให้ผลในอนาคต บางอย่างให้ผลในชาตินี้ แต่บางอย่างอาจให้ผลในชาติหน้าหรือชาติต่อ ๆ ไป ถัดจากชาติหน้า อุปมาเหมือนการปลูกไม้ผล พืชหรือไม้ผลบางชนิดให้ผลเร็วภายในเวลาเพียง

^{๔๔} เพิ่งอ้าง.

ไม่กี่เดือน เช่น มะเขือเทศ หรือ แดงโม แต่ไม้ผลบางชนิดเมื่อปลูกแล้วกว่าจะ
ได้รับผลก็ใช้เวลาหลายปี เช่น มะม่วง มะพร้าว ขนุน ลำไย เป็นต้น การให้ผล
ของไม้ผลต้องอาศัยปัจจัยคือชนิดของพืช กับปัจจัยเรื่องเวลาเป็นสิ่งสำคัญ
แต่การให้ผลชั้นนอกของกรรมนั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับปัจจัย คือชนิดของ
กรรมและกาลเวลาในการให้ผลแล้ว ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ อีก เช่น ความ
หนักเบาของกรรม คือถ้าช่วงเวลาใดกรรมชั่วที่มีกำลังแรงมากให้ผลอยู่ กรรม
ดีที่ทำขึ้นใหม่ที่มีกำลังพอ ๆ กัน หรือมีกำลังอ่อนกว่าย่อมไม่มีโอกาสจะแทรก
ให้ผล”^{๔๖}

โดยในระหว่างการให้ผลของกรรม ๒ ลักษณะนี้ เรามักจะเข้าใจและยอมรับกันใน
ส่วนของผลชั้นในของกรรม แต่ที่มีปัญหากันมากก็คือการให้ผลชั้นนอกของกรรมซึ่งไม่ได้
เป็นไปในทันที และมีความสลับซับซ้อนอย่างยิ่งเนื่องจากกรรมนั้นจำแนกออกเป็น ๑๒ ชนิด อีก
ทั้งแต่ละชนิดก็ทำงานต่าง ๆ กัน คือทั้งทำงานตามกิจ ทำงานตามเวลาที่ให้ผล และทำงาน
ตามลำดับความแรงของการให้ผล กับทั้งยังมีเงื่อนไขและปัจจัยอื่น ๆ อีกหลายอย่างที่เข้ามา
อิทธิพลต่อการให้ผลชั้นนอกของกรรม ที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วย อีกทั้งความรู้
เรื่องกรรมและวิบากแห่งกรรมอย่างครบถ้วนนั้นเป็นสิ่งที่อยู่ในพุทธวิสัยเท่านั้น

จากที่กล่าวมาและนำเสนอแล้วในตอนต้นจะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาสอน
ศีลธรรมด้วยการใช้เรื่องกฎแห่งกรรม และหยิบยกเรื่องราวของกรรมและการให้ผลของกรรม
ทั้งในส่วนของกรรมดีและกรรมชั่วมากล่าวแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงในลักษณะของเหตุ
กับผล คือให้เห็นผลดีที่ได้จากการทำดี การประพฤติตามหลักศีลธรรม และให้เห็นผลเสียที่ได้
จากการไม่มีศีลธรรม การทำความชั่ว เพื่อที่จะเข้าใจว่าเพราะเหตุใดเราจึงต้องประพฤติดีมี
ศีลธรรม

อนึ่ง ในความเป็นสัตว์โลก เราและสัตว์ทั้งหลายย่อมรักชีวิตของคนเหนือสิ่งอื่นใด
อีกทั้งยังปรารถนาความสุขและกลัวความทุกข์ หากมองในแง่เอาใจเขามาใส่ใจเราแล้ว เราจึง
ไม่ควรเบียดเบียนหรือสร้างทุกข์ให้กับผู้อื่น เพื่อที่ว่าเราจะได้ไม่ต้องรับผลแห่งกรรมอันเป็น
ความทุกข์ โดยพระพุทธองค์ได้ตรัสสอนในเรื่องนี้ไว้ว่า

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๔-๑๗๕.

“บุคคลตรวจตราด้วยจิตทั่วทุกทิศแล้ว หาได้พบผู้เป็นที่รักยิ่งกว่าตนในที่ไหนๆ... สัตว์เหล่าอื่นก็รักตนมากเหมือนกัน... ผู้รักตนจึงไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่น” ^{๔๘}

และ

“ถ้าท่านทั้งหลายกลัวทุกข์ ถ้าทุกข์ไม่เป็นที่รักของท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย ก็อย่าทำกรรมชั่ว ไม่ว่าในที่แจ้ง หรือในที่ลับ ถ้าท่านทั้งหลายจักกระทำหรือกระทำ ความชั่วอยู่ก็จะไม่พ้นไปจากทุกข์ได้ แม้จะตั้งหน้าหนีไปอยู่” ^{๔๙}

ในทำนองเดียวกัน เมื่อทุกคนต่างก็ต้องการความสุข ความเจริญ ทุกคนจึงควร สร้างเหตุที่ดีคือทำกรรมดี มีศีลธรรม เพื่อที่จะได้รับผลดีเป็นความสุขตามที่ปรารถนา และหาก มองในแง่นี้ การประพฤติศีลธรรมนั้นแท้จริงแล้วก็มีใช้เพื่อใครอื่น หากแต่เป็นการประพฤติ ปฏิบัติเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขของตนโดยแท้

๓.๕ ศีลธรรมคือเครื่องคุ้มครองชีวิตในโลกนี้และหลักประกันชีวิตใน โลกหน้า

การเป็นผู้ประพฤติดี มีศีลธรรมนั้นเป็นการสร้างเครื่องคุ้มครองชีวิตอย่างที่ไม่ มีสิ่งใดจะทำได้เหมือน ดังเรื่องของธรรมपालกุมาร^{๕๐} ที่เมื่อเจริญวัย บิดาได้ส่งไปศึกษา ศิลปวิทยาที่สำนักอาจารย์แห่งหนึ่ง ต่อมาบุตรของอาจารย์ที่อายุยังน้อยได้ตายลง ธรรมपाल กุมารเกิดความสงสัยอย่างยิ่งจึงถามกับเพื่อน ๆ ว่า ทำไมลูกของอาจารย์จึงตายเสียทั้ง ๆ ที่ยัง อยู่ในวัยหนุ่มซึ่งเป็นวัยที่ยังไม่ควรตาย เพื่อน ๆ ก็บอกธรรมपालกุมารว่า เป็นธรรมดาที่คนเรา เกิดมาแล้วก็ต้องตาย แต่ธรรมपालกุมารบอกว่า นี่เป็นสิ่งที่แปลกสำหรับเขา เพราะที่บ้านเขา ทุกคนจะตายเมื่อแก่ ไม่ตายแต่ยังหนุ่มยังสาว

เมื่ออาจารย์ของธรรมपालกุมารทราบเรื่องดังกล่าวก็คิดว่าเป็นเรื่องอัศจรรย์ที่คน ในตระกูลของธรรมपालกุมารไม่มีใครตายตั้งแต่ยังหนุ่มยังสาว จึงต้องการรู้ความจริงว่าอะไรทำ ให้เป็นเช่นนั้น เพื่อที่ว่าจะได้นำมาประพฤติปฏิบัติบ้าง โดยเมื่อเสร็จจากงานศพลูกชายแล้ว อาจารย์ก็ได้ให้คนเตรียมกระดูกแพะที่ทำความสะอาดแล้วใส่ภาชนะให้คนช่วยถือพร้อมกับ เดินทางไปยังบ้านของธรรมपालกุมาร

^{๔๘} ราชสูตร ขุททกนิกาย อุทาน ๒๕/๑๑๐/๑๒๕.

^{๔๙} กุมารกสูตร ขุททกนิกาย อุทาน ๒๕/๑๑๕/๑๓๐.

^{๕๐} มหาธรรมปาสาชคก ขุททกนิกาย ทสกนินาตชาดก ๒๗/๑๔๑๐-๑๔๒๑/๒๘๖-๒๘๗.

เมื่อไปถึงแล้ว อาจารย์ของธรรมपालกุมารก็ได้แสวงกล่าวกับบิดาของธรรมपालกุมารว่า ธรรมपालกุมารเป็นคนฉลาด เรียนจบศิลปวิทยาทุกอย่าง แต่น่าเสียดายที่เขาได้ตายเสียแล้วพร้อมกับส่งกระดูกที่นำมาด้วยให้ดู แทนที่บิดาของธรรมपालกุมารจะตกใจ เสียใจ เขากลับปรบมือและหัวเราะ ด้วยเชื่อว่าธรรมपालกุมารยังไม่ตาย ที่ตายต้องเป็นคนอื่น และกล่าวว่านี่คงเป็นกระดูกแพะหรือกระดูกสุนัขอย่างไรเสียลูกของข้าพเจ้าก็ยังไม่ตาย เพราะคนในสกุลของเขาเจ็ดชั่วโคตรมาแล้วไม่มีใครตายแต่หนุ่มแต่สาวเลย ทั้งหมดที่อาจารย์กล่าวมานั้นไม่เป็นจริง ทุกคนในสกุลเขามีประเพณีอย่างหนึ่ง คือไม่มีใครตายแต่หนุ่มแต่สาว ว่าแล้วทุกคนในครอบครัวธรรมपालกุมารก็พากันหัวเราะกันเป็นการใหญ่

อาจารย์ของธรรมपालกุมารเห็นเป็นเรื่องอัศจรรย์ ได้กล่าวขอขมาโทษ และบอกความจริงว่าธรรมपालกุมารยังไม่ตาย และต้องการจะรู้เหตุที่ทำให้คนในตระกูลนี้ไม่ตายแต่หนุ่มแต่สาว จึงได้ถามว่า ด้วยผลของกรรมใดหรือวัตรปฏิบัติใดที่ทำให้คนหนุ่มสาวในตระกูลนี้ไม่ตาย

บิดาของธรรมपालกุมารจึงบอกว่า พวกเราทุกคนในตระกูล บิดามารดา พี่หญิงน้องหญิง ลูกเมีย พร้อมทั้ง ทาส ทาสี คนอาศัยประกอบอาชีพ คนรับใช้ คนงานทั้งหมด ล้วนแต่ประพฤติธรรม มุ่งประโยชน์ในโลกหน้า โดย

- พวกเราประพฤติธรรม ไม่พูดเท็จ งดกรรมชั่ว กรรมที่ไม่ประเสริฐทุกอย่าง
- พวกเราฟังธรรมของอัสตบुरुขและของสัตบุรุษแล้ว ไม่ชอบใจธรรมของอัสตบुरुข ละทิ้งอัสตบुरुข แต่ไม่ละทิ้งสัตบุรุษ
- ก่อนที่จะเริ่มให้ทาน พวกเราตั้งใจดี แม้กำลังให้ก็ชื่นชมยินดี ครั้นให้แล้วก็ไม่เดือดร้อนในภายหลัง

• พวกเราเลี้ยงดูสมณะ พราหมณ์ คนเดินทาง วณิพก ยาจก และคนขัดสนทั้งหลาย ให้มีหน้าสำราญด้วยข้าวน้ำ

• พวกเราไม่นอกใจภริยา ถึงภริยาก็ไม่นอกใจเรา พวกเราประพฤติพรหมจรรย์ ไม่มักมากในหญิงอื่นนอกจากภริยาของตน

• พวกเราเว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ พวกเราไม่ดื่มของเมา ไม่กล่าวปด

• บุตรของเราที่เกิดจากหญิงที่ดีเหล่านั้น เป็นผู้ฉลาดเฉลียว มีปัญญามาก เป็นพหูสูต เรียนจบคัมภีร์

เพราะเหตุนี้แหละคนหนุ่มสาวของพวกเราจึงไม่ตาย โดยบิดาของธรรมपालกุมารได้สรุปว่า

“ธรรมแลย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม ธรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้วย่อมนำสุขมาให้ นี่เป็นอานิสงส์ในธรรมที่ประพฤติดีแล้ว ...ธรรมแลย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม เหมือนร่มใหญ่ในฤดูฝน ฉะนั้น ...”^{๕๐}

หากพิจารณาข้อปฏิบัติของตระกูลธรรมपालกุมาร ก็เห็นว่าทั้งหมดนั้นสรุปลงได้เป็นการเป็นผู้ปฏิบัติดี ๕ และการเป็นผู้ให้ทานโดยสมบูรณ์ ที่เป็นเหตุเป็นเครื่องคุ้มครองชีวิตให้คนในตระกูลนี้ไม่ตายแต่ยังหนุ่มยังสาว

นอกจากบุญหรือกรรมดีที่บุคคลกระทำแล้วจะเป็นเครื่องคุ้มครองชีวิตให้ปราศจากเวรภัยในโลกนี้แล้ว ผลแห่งกรรมดีนั้นยังเป็นหลักประกันไปรอให้ผลกับผู้ทำในโลกหน้าอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากเรื่องนันทียอุบาสก^{๕๑} แห่งเมืองพาราณสี ผู้ได้ทำคุณงามความดีที่เป็นประโยชน์ทั้งทางโลกและทางศาสนา โดยได้ทำทานตั้งค่าอาหารไว้สำหรับคนกำพร้า คนยากจน คนอนาถา และคนเดินทาง ส่วนในทางศาสนาก็ได้สร้างศาลา ๔ มุข ๔ ห้อง ที่มีเครื่องประกอบพร้อมที่วิหารอิสิปตนะ และในวันถวายศาลา ก็ได้ถวายมหาทานแก่พระสงฆ์ที่มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ซึ่งผลจากการทำกรรมดีของนันทียอุบาสกนั้นก็ทำให้เกิดปราสาททิพย์ไปคอยเขาอยู่ในเทวโลก โดยพระโมคคัลลานะผู้ได้จาริกไปยังเทวโลกได้เห็นปราสาทดังกล่าวและทราบจากเทพบุตรว่าเป็นปราสาทของนันทียอุบาสกที่ยังมีชีวิตอยู่ในโลกมนุษย์

เมื่อกลับลงมายังโลกมนุษย์ พระมหาโมคคัลลานะได้กราบทูลถามกับพระพุทธเจ้า ถึงความเป็นไปได้ที่ทิพย์สมบัติจะไปรอผู้ทำกรรมดีที่เมืองมนุษย์อยู่ในเทวโลก พระพุทธเจ้าทรงยืนยันในสิ่งที่พระโมคคัลลานะเห็น แล้วตรัสว่า

“บุญทั้งหลายย่อมต้อนรับบุคคลผู้ทำบุญไว้แล้วจากโลกนี้ไปสู่ปรโลก ดุจญาติต้อนรับญาติที่รักผู้กลับมาแล้ว ฉะนั้น”^{๕๒}

เรื่องของนันทียอุบาสกแสดงให้เห็นว่าการประพฤติดีมีศีลธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ยังประโยชน์สุขให้แก่ผู้กระทำทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

นอกจากเรื่องของนันทียอุบาสก ยังมีปรากฏเรื่องการรับผลจากกรรมดีที่บุคคลทำไว้ในโลกหน้าเป็นจำนวนมากในพระไตรปิฎก ส่วน วิมานวัตตุ แห่งชุตทกุกุณิกาย ซึ่งเป็นเรื่องถามตอบถึงบุรพกรรมที่ทำให้ได้วิมานอันรุ่งเรือง ระหว่างพระมหาโมคคัลลานะเถระกับเทพบุตร

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน.

^{๕๑} เวทีวิมาน ชุตทกุกุณิกาย วิมานวัตตุ ๒๖/๕๒/๕๐.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘.

เทพธิดา กับเรื่องที่เหลือเทพบุตรเทพธิดามาเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วกราบทูลความในอดีต โดยคำตอบและเรื่องเหล่านั้นแสดงผลดีของการทำความดีในลักษณะต่าง ๆ กัน ที่ทำให้ได้เกิดเป็นเทพบุตร เทพธิดา มีสุข มีวิมานที่รุ่งเรือง ดังจะขอยกมาส่วบ้าง ดังนี้

- การได้ถวายบังคมพระบาทของพระพุทธเจ้า ในจินตชาติวิมาน กล่าวถึง

“หญิงจินตชาติที่เมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในมนุษยโลก ... ได้ถวายบังคมพระบาทของพระสมณโคดม ผู้เป็นพระอรหันต์ มีพระเกียรติยศอันงาม ... เมื่อเคลื่อนจากกำเนิดหญิงจินตชาติได้ไปบังเกิดในวิมานอันเพียบพร้อมด้วยสมบัติ ทั้งปวงในเทวราชอุทยาน มีนามว่า นันทวัน โดยมีนางเทพอัปสรประมาณพันหนึ่งยืนห้อมล้อม โดยนางเป็นผู้เลิศกว่านางเทพอัปสรเหล่านั้นโดยรัศมีเกียรติยศ และอายุ ...”^{๕๓}

- การเป็นผู้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นผู้ตั้งอยู่ในสิกขาบทอย่างบริบูรณ์ เป็นผู้ได้สำเร็จอริยมผล^{๕๔}

- การรักษาศีลและทำมณสิการในกรรมฐาน^{๕๕}
- การรักษาศีลอุโบสถ ถวายข้าว ขนมน้ำ^{๕๖}
- การรักษาศีล ๕ มีจิตเลื่อมใส ได้ถวายข้าว น้ำ ให้เป็นทานอันไพบุลย์^{๕๗}
- การฟังธรรม^{๕๘}
- การถวายทานต่าง ๆ
 - การถวายข้าวตังแก่ภิกษุ^{๕๙}
 - การถวายเมล็ดงาแก่ภิกษุ^{๖๐}
 - การถวายน้ำฉันแก่ภิกษุ^{๖๑}

^{๕๓} จินตชาติวิมาน ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ ๒๖/๒๑/๓๑-๓๒.

^{๕๔} เปสการวิมาน ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ ๒๖/๑๗/๒๓-๒๔.

^{๕๕} ทาสีวิมาน ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ ๒๖/๑๘/๒๖-๒๘.

^{๕๖} ลขุมวิมาน ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ ๒๖/๑๘/๒๘-๒๙.

^{๕๗} นาควิมานที่ ๒ ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ ๒๖/๖๑/๑๐๓.

^{๕๘} สิริวิมาน ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ ๒๖/๑๖/๑๙-๒๓.

^{๕๙} อัจจามทายิกาวิมาน ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ ๒๖/๒๐/๒๙-๓๐.

^{๖๐} ดิลกัทธิณวิมาน ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ ๒๖/๑๐/๑๒-๑๓.

^{๖๑} นาวาวิมานที่ ๑ ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ ๒๖/๖/๖-๗.

- การถวายขนมแก่ภิกษุ^{๒๒}
- การถวายดอกไม้ ๘ กำบูชาพระสถูปของพระพุทธเจ้า^{๒๓}
- การถวายเข็ม^{๒๔}
- การถามประทีปกำจัดความมืดให้เป็นทานแก่คนที่ผ่านไปมา^{๒๕}

เรื่องเหล่านี้เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าบุญนั้นเป็นสิ่งที่มียผล แม้บุญเพียงเล็กน้อย แต่เมื่อทำด้วยจิตที่เลื่อมใสศรัทธาก็ให้ผลใหญ่พลยได้ ดังมีกล่าวไว้ว่า

“บุคคลอย่างพึงดูหมิ่นบุญว่า บุญมีประมาณน้อยจักไม่มาถึง แม้หม้อน้ำย่อมเต็มได้ด้วยหยดน้ำที่ตกทีละหยด ๆ นักปราชญ์สั่งสมบุญแม้ทีละน้อย ๆ ย่อมเต็มด้วยบุญ ...”^{๒๖}

ในเรื่องกรรม เรื่องบุญบาปนี้คนเราก็มีความเชื่อที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ

“บางคนเชื่อกกรรม คือเชื่อว่า ทำดีย่อมได้รับผลดี ทำชั่วได้รับผลชั่ว แต่เฉพาะในโลกนี้เท่านั้น เขาไม่เชื่อโลกหน้า เห็นว่าชีวิตและกรรมย่อมสิ้นสุดลงเมื่อตาย

บางคนเชื่อเพียงครึ่งเดียวว่าทำดีได้ดี คือหมายความว่า บางที่ทำดีก็ไม่ได้ดี ทำชั่ว บางทีก็ไม่ได้ผลชั่ว บางทีก็ได้ แล้วแต่ใครจะเห็นหรือไม่เห็น

บางคนก็เชื่อกลับกันเสีย คือเชื่อว่า ทำชั่วได้ดีก็มี ทำดีได้ชั่วก็มาก เรื่องทำนองนี้เป็นเรื่องใหญ่อย่างหนึ่งในพุทธศาสนา”^{๒๗}

เรื่องกรรมนี้เป็นเรื่องที่อธิบายยาก เพราะเราไม่อาจมองเห็นผลของกรรมทั้งหมดได้โดยตลอด และ “ชีวิตเพียงชาติเดียวก็สั้นเกินไปที่จะพิสูจน์กรรมและผลของกรรม เพราะกรรมมีการยกยอดไปให้ผลในชาติหน้าอยู่เสมอ ...และการจะเชื่อเรื่องกรรมอย่างแน่นแฟ้นนั้นก็ต้องเชื่อเรื่องการเกิดใหม่หรือชาติหน้าด้วย ...คราบใจที่ยังไม่เชื่อชาติก่อน ชาติหน้า ความลังเลสงสัยในเรื่องกรรมก็คงยังวนเวียนอยู่ในจิตใจ คราบนั้น”^{๒๘}

^{๒๒} สุนิสาวิมานที่ ๑ ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ ๒๖/๑๓/๑๖.

^{๒๓} นาควิมานที่ ๑ ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ ๒๖/๖๐/๑๐๒.

^{๒๔} สุวิจิมานที่ ๑, ๒ ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ ๒๖/๕๘-๕๙/๑๐๐-๑๐๑.

^{๒๕} ปทีปวิมาน ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ ๒๖/๗/๑๑.

^{๒๖} ขุททกนิกาย กถาธรรมบท ๒๕/๑๗/๒๖.

^{๒๗} วติน อินทสระ, ทางแห่งความดี (ธรรมบท) เล่ม ๑, หน้า ๑๒๕-๑๒๗.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน.

การที่คนเรามีความเชื่อในเรื่องกรรม เรื่องบุญบาปต่างกันนั้น ก็อาจเข้าใจได้ว่า เพราะพื้นฐานชีวิตของคนเราแตกต่างกัน คือ

- บางคนมีบารมีน้อย มีอาสวะมาก จึงเข้าใจเรื่องดีได้ช้า หรือไม่เข้าใจเลย แต่เขาเข้าใจเรื่องชั่วได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากมีพื้นหรือแนวโน้มอยู่แล้วในทางนั้น

- บางคนมีอาสวะน้อย มีบารมีมาก จึงเข้าใจเรื่องชั่วได้ช้า แต่ในเรื่องดีเขาจะเข้าใจได้ง่าย คนพวกนี้แม้ชีวิตจะแวดล้อมไปด้วยคนชั่ว แต่เขาก็จะไม่ชั่วตาม เป็นคนทำความชั่วยาก

- บางคนมีอุปนิสัยในทางธรรม จึงเป็นคนสอนง่าย เข้าใจเรื่องบุญบาปได้ง่าย แต่บางคนไม่มีอุปนิสัยในทางธรรม เรื่องบุญบาปก็จะเป็นเรื่องที่สอนยาก

- บางคนมีสันดานดี ใจโน้มไปในทางดี ลงรอยกับความดีได้ง่าย แต่ลงรอยกับความชั่วได้ยาก ในขณะที่คนสันดานชั่ว ใจและความคิดโน้มไปทางชั่วเสมอ ก็จะลงรอยกับความดีได้ยาก แต่ลงรอยกับความชั่วได้ง่าย^{๖๔}

สิ่งเหล่านี้เป็นความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในหมู่สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีสิ่งใดจะมาปรับให้สูงขึ้นได้ ถ้าเขาไม่พร้อมที่จะปรับด้วยตัวของเขาเอง การที่จะเข้าใจเรื่องนี้ได้นั้นต้องอาศัยการไม่ด่วนปฏิเสธ ปิดโอกาสเสียตั้งแต่ต้น เพราะการจะเข้าใจได้นั้นต้องอาศัยการศึกษา การอ่าน การฟัง การคิดพิจารณา การสอบถามจากท่านผู้รู้ หรือผู้ที่อยู่ในวิสัยที่จะยืนยันความจริงในเรื่องดังกล่าวได้ คาเปล่าของคนโดยทั่วไปไม่สามารถเห็นเชื้อโรค ไวรัส จุลินทรีย์ต่าง ๆ ได้ แต่โดยอาศัยกล้องจุลทรรศน์เราก็สามารถจะเห็นสิ่งเหล่านั้นได้ ในทำนองเดียวกัน ผู้ที่ยังความสามารถไม่ถึงที่จะเห็นหรือรู้เรื่องของศีล ของกรรม เรื่องของบุญบาปได้ด้วยตนเอง ก็ต้องอาศัยผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ หรือผู้ได้มานสมาบัติ ได้ทิพพจักขุ (ตาทิพย์) รู้เห็นการเกิดการตาย^{๖๕} รู้เห็นกรรม และการเป็นไปตามกรรมของหมู่สัตว์^{๖๖} ในการยืนยันการมีอยู่จริงของสิ่งเหล่านี้^{๖๗}

หากแม้ว่าเราจะไม่สามารถหาผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ตรงในระดับนั้นได้ เพียงการเชื่อในเรื่องบุญบาป กรรม และการให้ผลของกรรม ก็เป็นผลดีต่อบุคคลแล้ว ดังที่อาจารย์วชิร อินสระ ได้กล่าวไว้ว่า

^{๖๔} สุวรรณ เพชรนิล, ทุทธปรัชญาเบื้องต้น, หน้า ๑๒๒.

^{๖๕} วิชาสูตร สังยุตตนิกาย มหาวรรค ๑๘/๑๒๙๘/๓๘๕.

^{๖๖} วิปากสูตร สังยุตตนิกาย มหาวรรค ๑๘/๑๒๙๑/๓๘๓.

^{๖๗} สุวรรณ เพชรนิล, ทุทธปรัชญาเบื้องต้น, หน้า ๑๒๑.

“การเชื่อเรื่องบาป เรื่องบุญ เรื่องโลกนี้ โลกหน้ามีแต่กำไรไม่ขาดทุน และทำให้เป็นผู้มั่นคงในความคิด ไม่ท้อถอยง่าย การไม่เชื่อมีแต่ขาดทุน เพราะอาจถล่มตัวลงไปในการหมกมุ่นชั่วหนึ่ก ๆ ได้ กว่าจ้ะรู้ก็สายเสียแล้ว แก้ไขอะไรไม่ได้เสียแล้ว เกิดชาติหน้ามีจริง นรกสวรรค์มีจริงขึ้นมาก็เดีอคร้อน”^๓

^๓ วศิน อินทสระ, ทางแห่งความคิด (ธรรมบท) เล่ม ๑. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๑๕), หน้า ๑๒๕-๑๒๗.

สรุปเนื้อหาและประเด็นสำคัญในบทที่ ๓

- ความสำคัญของศีลธรรม
- หลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนา ๓ ระดับ
 - ระดับพื้นฐาน คือ เบญจศีล เบญจธรรม
 - ระดับกลาง คือ กุศลกรรมบถ ๑๐
 - ระดับสูง คือ มรรค ๘
- กฎแห่งกรรม
 - เป็นกฎศีลธรรม
 - เป็นกฎแห่งเหตุและผล
 - กรรมและการให้ผลของกรรม
- กรรม
 - ความหมายของกรรม
 - ประเภทของกรรม
 - จำแนกตามเหตุที่มาของการกระทำ
 - กุศลกรรม
 - อกุศลกรรม
 - จำแนกตามเจตนาที่ให้เกิดการกระทำ
 - กุศลกรรม
 - อกุศลกรรม
 - อภัยกตกรรม
 - จำแนกตามเวลาที่ให้ผลของกรรม
 - กรรมที่ให้ผลในปัจจุบันคือในชาตินี้
 - กรรมที่ให้ผลในชาติหน้า
 - กรรมที่ให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป

- จำแนกตามลำดับความแรงของการให้ผล
 - ครอบกรรม
 - พหุกรรม
 - อาสนกรรม
 - กัตตดากรรม
- จำแนกตามกิจหรือหน้าที่
 - ชนกรรม
 - อุปัตถัมภกรรม
 - อุปปีฬกรรม
 - อุปฆาตกรรม
- การให้ผลของกรรม
 - ผลชั้นในของกรรม
 - ผลชั้นนอกของกรรม
- ศิลธรรมคือเครื่องคุ้มครองชีวิต
- การสอนศิลปธรรมในพระพุทธศาสนา

คำถามบทที่ ๓

๑. จงอธิบายศัพท์ต่อไปนี้

- ๑.๑ กรรม, วิบาก
- ๑.๒ ผลชั้นในของกรรม, ผลชั้นนอกของกรรม
- ๑.๓ กัมมัสัทธา
- ๑.๔ กัมมัสถกตาสัทธา
- ๑.๕ วิปากสัทธา
- ๑.๖ อภัยกตกรรม
- ๑.๗ อโหสิกรรม
- ๑.๘ อนันตริยกรรม
- ๑.๙ กตัตตกรรม
- ๑.๑๐ เบญจศีล, เบญจธรรม

๒. หลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนามีกี่ระดับ อะไรบ้าง จงอธิบาย

๓. ศีลธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างไรสำหรับสังคมมนุษย์ จงอธิบาย

๔. การมีศีลทำให้เกิดธรรมขึ้นในตัวผู้ปฏิบัติอย่างไร จงอธิบาย

๕. หากจำแนกกรรมโดยการให้ผลตามลำดับความแรงของกรรม จะแบ่งกรรมได้เป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง จงอธิบายมาให้เข้าใจ

๖. ท่านเข้าใจว่าศีลธรรมคือหลักคุ้มครองชีวิตอย่างไร จงอธิบาย

๗. ท่านมีความเข้าใจในเรื่องการให้ผลของกรรมตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างไร จงอธิบายมาให้เข้าใจโดยสังเขป

๘. ท่านเข้าใจคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” อย่างไร อธิบาย

๙. หากมีบางคนคิดว่า “ทำดีไม่ได้ดี” ท่านจะอธิบายให้เขาเข้าใจและมีทรรศนะที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไร จงอธิบาย
๑๐. ท่านเข้าใจว่าการทำความดี ประพฤติศีลธรรม มีประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติทั้งในโลกนี้และโลกหน้าอย่างไร จงอธิบาย
๑๑. พระพุทธศาสนาสอนศีลธรรมโดยผ่านทางการใช้หลักคำสอนในเรื่องใด จงอธิบาย
๑๒. ท่านมีความเข้าใจในเรื่อง “กฎแห่งกรรม” ในพระพุทธศาสนาอย่างไร จงอธิบาย
๑๓. อะไรเป็นเหตุให้คนเชื่อในเรื่องกรรม เรื่องบุญบาปต่างกัน และสำหรับคนที่ไม่เชื่อในเรื่องดังกล่าว ท่านคิดว่ามันจะมีผลต่อชีวิตของเขาหรือไม่ อย่างไร จงอธิบาย